

Іван Франко

Коли ще звірі говорили

Казки для дітей

КОЛИ ЩЕ ЗВІРІ ГОВОРИЛИ

КАЗКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

ПЕРЕДМОВА

Отсі байки¹, що зібрані в тій книжечці, то старе народне добро. Багато такого ви почуєте в устах наших бабусь та дідів, а мало хто й подумає про те, що, оповідаючи ті байки, ми повторяємо тільки те, що перед тисячами літ повидумували мудрі люди в Вавилоні, в Єгипті, в Індії та в Греції. Тільки недавно вчені мужі, повіднаходивши стародавні книжки тих народів та порівнявши їх із нашими народними байками та казками, дійшли до погляду, що те, чим нині так любуються наші діти, було колись впливом мудрості царів, звіздарів та патріархів. Наша нинішня байка і казка — се та сама Попелюшка, що заклята живе в брудній одежі, в душній кухні, але на правду вона царівна родом із високого, блискучого замку.

Бажаючи вибрати для наших дітей книжечку щонайкращих казок різних часів і народів, я зупинився поперед усього на тих, де оповідається про самих звірів. Вони найбільше відповідають смакові дітей від 6 до 12 літ, заставляють їх сміятися і думати, розбуджують їх цікавість та увагу до явищ природи, але не розбуркують молоду фантазію дивоглядними образами заклятих замків, царів, розбійників, драконів та демонів, не тривожать молодого чуття страшними трагічними пригодами та незрозумілими

¹ Б а й к и — тут казки. На Прикарпатті як у часи І. Франка так і досі в народному мовленні поняття «байка» і «казка» не розрізняються.

для дітей відносинами обох полів¹. Я бажав би, щоб наші діти в інтересі здорового і морального розвою якнайдовше витали фантазією в тім світі простих характерів і простих відносин, у світі, де все видно ясно і симпатії не потребують ділитися. Звідси вони винесуть перші і міцні основи замилювання до чесноти, правдомовності і справедливості, а надто любов до природи і охоту придивлятися близько її творам, прислухатися її таємній мові, чути себе близькими до неї, підглядати, а далі й просліджувати її великі загадки...

¹ Відносинами обох полів — тут: обидвох стáтей.

ка придивитися новому гостеві, але ніхто не смів приступити ближче. А Лис Микита мов і не бачить сього, йде собі поважно, мов у глибокій задумі, а прийшовши насеред звірячого майдану, сів на тім пеньку, де звичайно любив сідати Ведмідь. Сів і жде. Не минуло й півгодини, як довкола майдану нагромадилося звірів і птахів видимо-невидимо. Всі цікаві знати, що се за поява, і всі бояться її, ніхто не сміє приступити до неї. Стоять здалека, тремтять і тільки чекають хвилі, щоб дати драпака.

Тоді Лис перший заговорив до них ласкаво:

— Любі мої! Не бійтеся мене! Приступіть ближче, я маю вам щось дуже важне сказати.

Але звірі не підходили, і тільки Ведмідь, ледво-не-ледво переводячи дух, запитав:

— А ти ж хто такий?

— Приступіть ближче, я вам усе розповім, — лагідно і солодко говорив Лис. Звірі трохи наблизилися до нього, але зовсім близько не важилися.

— Слухайте, любі мої, — говорив Лис Микита, — і тіштеся! Сьогодні рано святий Миколай уліпив мене з небесної глини — придивіться, яка вона блакитна! І, ожививши мене своїм духом, мовив:

— Звіре Остромисле! В звірячім царстві запанував нелад, несправедливий суд і неспокій. Ніхто там не певний свого життя і свого добра. Іди на землю і будь звірячим царем, заводи лад, суди по правді і не допускай нікому кривдити моїх звірів!

Почувши се, звірі аж у долоні сплеснули.

Сухайте, мої мої, і тиньтеся!

знав страждань, кривд, болю. Але прекрасна казка татової кузні й маминої пісні, до «найглибших глибин» душі спізнана в дитинстві, залишилася з ним довіку, надихала його на творення дивовижних поезій, поем, оповідань, драм, повістей, романів, казок...

Інший велет української літератури Михайло Коцюбинський залишив нам дуже цікавий портрет Івана Франка. Зверніть увагу на те, як у цьому портреті несподівано, а водночас влучно зринає все те ж слово «казка»: «Невеликий, хоч сильний мужчина. Високе чоло, сірі, трохи холодні очі, в лініях бороди щось енергійне, уперте. Рудувате волосся непокірливо пнеться, вуса стирчать. Скромно одягнений — він тихий і непомітний, поки мовчить. А заговорить — і вас здивує, як ця невисока фігура росте й росте перед вами, мов у казці. Вам стане тепло й ясно од світла його очей, а його мова здається не словом, а сталлю, що б'є об кремінь і сипле іскри. Сильна, уперта натура, яка цілою вийшла з житейського бою!»

Іван Франко написав низку чудових поезій та оповідань для дітей і славетну поему «Лис Микита», а ще оповів чи переповів з різних мов народів світу чимало казок, найкращі з яких увійшли до збірки «Коли ще звірі говорили», вперше виданої ще в 1903 році у Львові.

Про те, що ця книжка сучасним дітям не менше цікава й актуальна, ніж дітям тогочасним — нашим прапра- і навіть прапрапрабабусям, — і говорити

зайво. Прочитавши її, ви й самі в цьому переконаєтеся. А ось на згаданому вже «родичанні» всіх у світі народів іще раз наголосити варто. Бо сюжети казок, які ви знайдете в цій книжці, Іван Франко познаходив у різних народів — у греків, сербів, індійців, персів, росіян, французів, євреїв, німців... І, ґрунтовно творчо опрацювавши їх, переповів українським дітям, наголошуючи на тому, як ці казки насправді близькі, майже рідні поміж собою.

Отож читайте, насолоджуйтеся — і переконуйтеся.

Іван Андрусяк

ЗМІСТ

<i>Іван Франко. Передмова</i>	3
Осел і Лев.....	5
Старе добро забувається	11
Лисичка і Журавель	16
Лисичка і Рак	19
Лис і Дрозд	20
Заєць і Їжак	28
Королик і Медвідь	35
Вовк вїйтом.....	43
Заєць і Медвідь	44
Ворона і Гадюка	51
Три міхи хитрощів.....	54
Вовк, Лисиця і Осел.....	57
Лисичка-черничка	62
Мурко й Бурко.....	66
Лисичка-кума.....	70
Вїйна між Псом і Вовком.....	76
Фарбований Лис	84
Ворони і Сови	95
Як звірі правувалися із людьми.....	133
Байка про байку	160
<i>Іван Андрусяк. Коли по землі ходили гіганти.</i> Післямова... ..	171